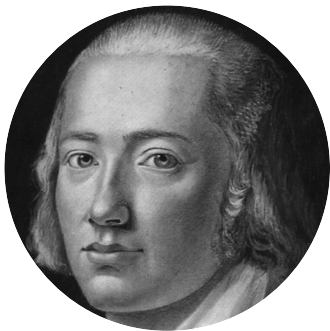

паэты планеты

Фрыдрых Гельдэрлін

Выбраная паэзія

*Пераклад з нямецкай
Лявона Баршчэўскага*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2016

УДК 821.112.2-1
ББК 84(4Нем)-5
Г32

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле наступных крыніцаў:

Hölderlin, F. *Gedichte*. Hrsg. v. Günter Mieth.

Philipp Reclam jun. Leipzig, 1967.

Hölderlin, F. *Sämtliche Gedichte*. Hrsg. v. Jochen Schmidt.

Deutscher Klassiker Verlag, Suhrkamp / Insel, 2005.

На вокладцы:

ФРАНЦ КАРА ГІМЕР,

Партрэт Фрыдрыха Гельдэраіна, 1792.

©Баршчэўскі А. П., пераклад на
беларускую мову, 2016.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2016.

Кнігі Часін

(Die Bücher der Zeiten)

Гасподзь!

Я рукой дрыготкаю
Наважыўся
Скласці табе хвалу.

Ўгары там,

У самым найвышэйшым небе,
Высока над Сірыусам,
Над макаўкай Урана,

Там, дзе ад вякоў

Шлях пралёг Серафіма святога,
З малітваю адданай, трымтліваю,
Да святасці невымоўнай,

Там кніга ў свяцілішчы ёсць,

Запісаныя ў кнізе
Ўсе мільённыя спісы
Дзён чалавека.

Там запісана:

Ўсё вынішчэнне краін і народаў
І ворагаў страшныя бітвы,
І лютыя каралі
Ў калясніцах,

З воямі й зброяй –
І скіпетры вокал,
І злыя тыраны:
Іх лютыя пікі –

У сэрцах нявінных.
І жах тых паводак,
Што нішчаць пабожных,
Што грэшных глытаюць,
Дамы разбураюць
Пабожных і грэшных;
Агонь, што зжырае
Палацы ды вежы
З мядзянаю брамай,
Муры вынішчае
Вялізныя хутка ўшчэнт.
І пашчы тых нетраў,
Што ў змрок выдыхаюць
Куродым і серу –

Бацькоў, немаўлятак
І матак, і дзетак;
Што ў перадсмяротным
Хрыпенні ды ў болю
Ўсіх іх паглынаюць.

Там запісана:
Бацьказабойства! Ўсіх
Дзетак здушэнне, братоў!

Жудасць! Жудасць!
Каб за поліўку яд,
Што з'ядае нутро,
Падсыпаць сябру надзейнаму! –
Калека бязвокі –
Ахвяра д'ябла

За грэх свой Ананаў;
Людажэры,
Што чалавечыны пад'елі,
Што ў косткі ўгрызаюцца,
П'юць з чэрапа людскога
Кроў, што дыміцца яшчэ.
Крык болю жудасны
Тых дакончаных нажом,
Што ўшчэнт распорвае шлункі.
Варожы лямант
Над цёплым водарам
З кішак-вантроб.

Там запісана:
Ўсіх сумневаў змрок
На шворцы цёмначы;
Ў бойцы распачнай за жыццё;
Душа адчула: вось – пекла надыход.

Там запісана:
Кідае бацька
Дзетак, жонку ў нэндзе,

Ўвесь аддаючыся
Салодкаму, звабліваму граху.
Заслугі ўсе – пыл,
І страчаны гонар;
Загнаны ў галечу
Ашуканцам –
Бадзяга ў рыззі
Просіць міласціну
На які хоць мацунак
Для патрушчаных костак сваіх.

Там запісана:

Вясёлай малой дзяўчынкі
Прадсмяротны высілак;
Як абдымае маці
Хлапца пасля ўдару грому –
Ў дзікім нямым аглушэнні.

(паўза ў пачуццях)

Жудасней, жудасней!

Усё-ўсё, што запісана ў кнізе,

Жудасней, жудасней!

О, гнюсоты людскога роду!

Суддзі! Суддзі!

Чаму ўсю гнюснасць зямлі анёл

Смерці полымным тым мечам

Ніяк не вынішчыць?

Зірні, Справядлівы: судзяць
Грэшных суды – а й пабожных,
Пажары – й паводкі,
Суды зямныя ўсе.

Бачыш, што маўчу я:
То – табе хваласпеў!
Кіруеш *ты*
Магутнай, мудраю рукой
Часоў стракатым тлумам.

(ізноў паўза)

Алелюя, алелюя!
Той жа, хто
Часоў стракатым тлумам
Кіруе,
Той ёсць і Любоўю!
Дол, неба, уцямце!

Там кніга ў свяцілішчы ёсць,
Запісаныя ў кнізе
Ўсе мільённыя спісы
Дзён чалавека.

Там запісана:
Смерць Ісуса на крыжы!
Смерць Сына Бога на крыжы!
Ягняці з трона смерць на крыжы!

Шчасным наш свет увесь зрабіць,
Даць анельскую радасць
Вернікам сваім. –
Вось Серафім, Херувім...
Дзіўная ціш,
Там, на нябесных палетках наўкол
Спеў арфы заціхае,
Святыня ледзь чуе стромы дых.
Модлы-маленні над
Чынам тым сынавым,
Што збавіў род
Чалавечы ад гнюснасці.

Там запісана:

Той, які памёр –
Ісус Хрыстос,
Што ў скалах смерць перамог!
Жыве ўсёмагутнасць Госпада!
Жывы – жывы! – ён
Да праху заклік звярнуў:
Зноў прыйдзіце, дзеці людю!
Вас кліча труба
Да тлуму неабсяжнага людскога
І на вышні, Найвышэйшы Суд!
Што кожнаму ўздасць
Справядлівасць належную!
Жалішся ўсё, пабожны?

Цісне людскі натоўп?
І, кплівец, кпіш ты
У радасных скоках
З Суда, з Адплаты?

Там запісана:

Чын магутны людзей –
Каб наступаць як след
На глыб марскую!
Морапраходцы! Бур пераможцы!
Калясніцы вятроў
Да нябачаных мораў
Вы імкняцеся,
Дзе ні людзей, ні зямлі –
Ветразі горда ўзняўшы
І мачты наставіўшы грозна;
Забойцы левіяфанаў,
Светаў шукальнікі...

Там запісана:

Ўзлёт народаў,
Хлеб, дастатак,
Дзе ні глянеш –
Весялосць!
І лавінай
Радасць – проста
З добрай княжай
Далані.

Зласлівая туга
(Zornige Sehnsucht)

З тым не зміруся – каб увесь час хадзіць
Дзіцячымі крокамі, нявольнікам;
Разлічваць даўжыню тых крокаў
Кожны дзень божы – з тым не зміруся!

Бязлюддзе для мяне? Ні за што ў жыцці!
Мне лаўр прывабны – шчасця не дасць спакой;
Мужчын натхняюць небяспекі,
Боль маладзёну даспадобы.

Што для цябе я, што, айчына мая?
Дзіцёнак кволы: з бодем у позірку
І з безнадзейнасцю матуля
Ўсё на руках яго калыхае.

Зіхоткі келіх не суцяшаў мяне,
Ані вясёлы позірк спакусніцы;
І што – мне вечна быць у смутку?
Вечна канаць ад тугі зласлівай?

І што мне сябра поціск даверлівы?
Вясны вітанне што мне прызнае?
І што – дубоў зацішша? водар
Ліпаў ці той жа квецені лозаў?

Будзь сведкай Мана¹! келіх уцех зямных,
Мяне не ўсцешыш ты – й з бляскам зваблівым,
Аж покуль я зямной удачы,
Лаўраў сваіх не спазнаю першых.

Зарок высокі – слёзы ў мяне з вачэй
Ён выцісне – й калі яно здзейсніцца,
Тады ж і я трыумф адчую,
Ўсмешкі прызнасць тваёй, прырода!

---

¹ У міфалогіі народаў Палінезіі – трансцэндэнтная боская сіла.

Да Гонару
(An die Ehre)

Імшар, ручай – я некалі там драмаў,
І Стэлін мроіўся пацалунак мне,
А тут твой крык: дубровы мора
Сціхла – й затрэслася ўверсе раптам –

Ускочыў я, адчуўшы тых чараў моц,
Мой дух зляцеў туды, дзе чало яна
Каханкам мокрае халодзіць,
Цень ад дубоў пасылае й пальмаў.

Грымоты, хвалі мора, самотны шлях
Абраны! Смела з вас кпіць мая душа;
З дарогі, скалы! Не стрымаць вам
Поступу творцы акрыленай песні!

Гукаў так я – ў чар гукаў кідаўся, –
Аж бачу: побач – падман, ілюзіі,
Ледзь бачныя! зласліўцаў кпіны,
Сыканне баязліўцаў наўкола...

Каб, ах! я драмаў там каля ручая,
Каб мроіў пра абдымкі Стэліны!
Ды не! за сведку Мана¹: вабнасць
Гожая; й пот для слабейшых – годнасць.

---

¹ Гл. заўвагу да папярэдняга верша.

Калісьці й цяпер

(Einst und jetzt)

Калісьці, вочы ў слязах! глядзелі вы
Ўгару вясёла, й сэрца ўзбуранае маё
Калісьці білася спакойна,
Як тыя стронгі ў стаўку зацішным.

Калісьці бацька быў аховай мне –
Мой бацька любы – ды раптам Смерць прыйшла,
На плач, мальбу ўсю не глядзела –
Стрэліла трапна, апора ўпала!..

Ах, справядлівы провід! ці ў вір штармы
Мяне ўвапхнулі? Даруй мне за няўдзячнасць,
Дзіцячай радасці часіна,
Гульняў часіна, ўсмешак лагодных!

Зноў бачу вас я – о, непаўторны міг!
Тады карміў я кураня, садзіў
Капусту, гваздзікі разводзіў –
Рады вясне, восені, ўраджаю...

Тады шукаў пралесак у лесе я,
Куляўся ў сене пахкім; з касцамі я
Крышыў малако ў хлеб, потым
Вусеняў з вінаграднікаў скідваў.

І як, ах! як я ўпадабаў быў гульнію
Ўяўлення, як у бітве адкрытай мы
Ішлі на штурм, ручай імклівы
Пераплывалі, на дрэвы лезлі!

Цяпер па беразе я адзін хаджу,
Патрэбен я душы хоць якой, ці не?
Дзе гулі тыя? Маладзёну
Мройнаму гора: яны ўсе зніклі!

Назад жа, пагарджаны, у келлю прэч!
Назад, у месца смутку, дзе, бяссонны, ты
Начэй праплакаў цёмных безліч,
Прагнучы лаўраў сабе й любові.

Бывайце, дні мінуўшчыны залатой,
Дзіцяці мроі слаўным стаць, велічным,
Бывайце, гульніяў сябры: над хлопцам
Плачце, бо ўсімі ён пагарджаны!

Да Цішыні
(*An die Stille*)

У даліне, на лясным абшары,
Дрэмячы пад ружавым кустом,
Смак п'янкі, любоўны водар з чары
Боскае твае я піў нагбом.

Глянь, як на шчацэ ў хлапца палае
Яркі знак гарачага святла;
Хваласпеў мне сэрца напаўняе,
Крылы вырастаюць, бы ў арла.

Я сыходзіў мужна ў царства ценяў,
Ва ўладанні вечнай нематы;
Арыён бы ўгледзеў апярэнне –
Значыць, там з'явілася б і ты.
Як да мора ўсе сплываюць рэкі,
Час імкнецца да тваіх вышынь;
Даўніну ты абжыла навекі
І гармідар, і хаос глыбінь.

У пустэльні, дзе лютуе голад;
На зямлі, дзе ў змроку берагі
І пануюць буры, вечны холад,
Горныя дранцвеюць ланцугі;
Ноччу летняй, свежым ранкам вее
Твой сястрынскі прывітальны ўздых.
Боскі пацалунак твой сагрэе
Закаханых у дрымоце ўсіх.

Ты героям дадаеш спакою
Перад бітвай; пад упльвам чар
Весела ў пячоры пад скалою –
Там, дзе ў поўнач думае мысляр.
Келлю напаўняеш ты дрымотай,
Сцішваеш пакуты, ўсмешкай дню
Шлеш вітанне, як дзяўчына ўпотаі
Хлопца пацалуе ўпершыню.

Ты мяне ў раскошы бласлаўёнай
Акрапляеш радаснай слязой,
Алтары – то справа рук мільёнаў,
Ты не злуй! І гэты дом ёсць твой!
У даліне піцьму асалоду,
Аж нявеста загукае мне,
Што на ціхі шлюб дае мне згоду,
А багіня з прыяззю кіўне.

Сведкам не ўвайсці ў жытло дрымоты,
Саван халадку дасць без маны.
Узбурылі ціхі май грымоты
Скінуты няволі кайданы.
Прыгажэй хада часоў спакойных,
Хоць турботы шмат у галаве,
Хлопец – у нявесціных абдоймах,
Вечнасць, нібы мроя, прэч плыве.

Маё акрыянне
(Meine Genesung)

Да Ліды¹

Квецень з дрэў апала, сілы
Не знаходзіў я ў сабе,
Каб што больш мяне натхніла
Шлях шукаць у барацьбе;
Радасць знікла ўся, а з ёю –
Ўпэўнены спакой юнца.
Быў сам-насам я з тугою
І чакаў свайго канца...

Божа! як цябе шукаў я,
О шляхетная міласць!
Часта мроям аддаваў я
Усяго сябе як ёсць.
Я, прырода, абароны
У цябе шукаў знарок!
Нібы ў маці я. спрагнёны,
Радасці прасіў драбок.

На тваёй бяседзе боскай
Трунак забыцця я п'ю;

---

¹ Так паэт называе Мары Элізабэт Лебрэ, дачку канцлера Цюбінгенскага ўніверсітэта, з якой ён пазнаёміўся ў 1790 г.

Моц, раскоша мне пачосткай—
І праз ласку ўсё тваю.
З нечаканым захапленнем
Зменаў я дзіўлюся тым!
Гай, дуброва, з нараджэннем!
І вясны чароўны ўздым!

За вяртанне сіл і мэтаў,
За свабоду ўдзячны я
Боскаму твайму імпэту,
Ліда, рыцарка мая!
Ўсмешка збавіла ад стомы,
Позірк так натхніў мяне,
Што з табой нас пакрыёма
Веліч духу паглыне.

Акрыяўшы, я прастую
Да няблізкай мэты шлях;
Позірк не-не ды скірую
У бясконцых хмар абсяг.
Хай зласліўцы б поспех мелі! —
Клопат светлы мой пачне
Шлях шукаць да ціхай келлі...
Ліда – вось суцеха мне!

Дубы

(Die Eichbäume)

Я з садоў узняўся да вас, сына горных высяў!
З тых садоў, дзе прырода жыве цярпліва і ўтульна,
Песціць людзей клапатліва, сама пеставаная імі ж.
Ды вы, прыўладныя! ўсе – як народ тых тытанаў:
Свет увесь вам падаўся, ў сваёй уладзе й нябёсаў,
Гадаванцы якіх вы – й зямлі, што вас спарадзіла.
З вас аніхто не выбраў урокаў, вучэння людскога,
Вы свабодна й радасна з каранёў моц зачарпнулі,
Поруч, плячом да пляча, і адчулі, як сокал – здабычу,
Веліч неба й прастору; кароны свае скіравалі
Да яе, у раскошы, яркім абданья сонцам.
Кожны з вас – свет сам у сабе; нібы зоркі на небе,
Як багі, жывяце вы, ў вольным, моцным хаўрусе.
Мог бы ярмо трываць я неяк, то б не зайздросціў
Лесу – зжыўся б з грамадою і светам наўкольным.
І калі б мяне сэрца ў такое жыццё не цягнула,
У любові ланцуг – то я спаміж вас пасяліўся б!

Да Этэра¹

(An den Aether)

Так прыязна, як ты, з багоў і людзей ніводзін,
О Этэр-бацька, мяне не выхоўваў; перш чым матуля,
Да грудзей мяне ўзняўшы, першы раз накарміла,
Ты мяне атуліў і нябесным трункам насыціў,
Духам ледзьве народжанае сэрца маё напоўніў.

Не частункі зямлі адны тут істотаў жывяць –
Ты ж іх, о бацька, поіш бласлаўёным нектарам!
І струменіць, бяжыць, як быццам з рогу багацця,
Жыватворны твой подых па жылах жыццёвых.
І цябе ўсе істоты любяць і ў руху няспынным
Пнуцца ўверх да цябе ў сваім тым радасным росце.

О Нябесны! хіба расліна вачыма цябе не шукае,
Хіба куст малы да цябе нерашуча рукі не цягне?
Каб цябе знайсці, са стручка вырываецца порстка семя,
Прагнучы скупацца ў тваёй жыватворнай,
лагоднай хвалі.

---

¹ Этэр (Эфір) у старажытных грэкаў – першапачаткова сын Цемры і Хаосу (або Нікс і Эрэба); пазней – сімвалічнае абазначэнне верхняй абалонкі неба, у якой жывуць усе багі.

Лес, нібы рыззё непатрэбнае, снег той
на дол скідае;
Рыбы порстка, жвава скачуць над гладдзю ракі
люстраною,
Быццам з іхняй калыскі шукаючы патрабавальна
Ласкі ад цябе; і жывёлы шляхетныя сусвету
Ўжо амаль лятуць, імкнучыся ўжо ў бок твой,
патаемнай

Да цябе пяшчотаю жывячыся няспынна.
Горды конь пагарджае зямлёй, да вышыняў імкнецца –
Шыя гнутым клінком, капыты ледзь зямлю кранаюць.
Нібы жартам, алені кратаюць сцёблы нагамі,
Як зефіры, праз ручаіны імклівыя скачуць
І амаль нябачна праслізгваюць праз кустоўі.

А ўлюбёнцы Этэра, пташыны, жывуць шчасліва,
Забаўляюцца радасна ў вечным прытулку боскім!
Месца ўсім не бракуе. Паўсюды вольныя сцежкі,
І ў жытле тым няма ні маленькіх, ані вялікіх.
Нада мною чародкай яны лунаюць і сэрца
Цешаць мне бясконца; нібы ўцехі поўная радзіма
Мне ўгары ківае, а я на вяршыні Альпаў далёкіх
Трапіць прагну моцна: адтуль бы хацеў сапраўды
гукнуць я
Быстраму арлу – каб занёс ён мяне ў жытло Этэра
Так, як колісь Дзэўс на Алімп да сябе забраў дзіцятка.

Недарэчна мы ўнізе тут мітусімся – як тыя лозы
Заблукалыя, са зламанымі сцёбламi, пнемся
Дзесь знайсці апірышча; распаўзаемся па свеце,
Ды, ўсё марна, бацька Этэр! Бо ж мы ўсе бясконца
прагнем

У тваіх садах атабарыцца назаўсёды. Ў мора
Хочам кінуцца, каб у марскіх насыціцца хвалях
Воляй вольнай; яны ж караблі нашыя ад кілю
Агінаюць; сэрца цешыць марскога бога ўсяўладнасць.
Толькі й мора абшар зацесны: мы ў акіян імкнёмся,
Дзе лягчэйшыя хвалі – о хто б свой наставіў ветразь,
Каб нарэшце да тых берагоў залатых магчы патрапіць!

Ды, пакуль па тых далячынях імглістых тужу я,
Дзе ты хваляй блакітнай мяне, чужы бераг, атуліш,
Добра, каб сюды прыйшоў ты
па засыпаных квеценню дрэвах,
Бацька наш Этэр! Каб мог ты здаволіць
сэрца памкненні

І я мог бы жыць, як даўней, з квеценню зямною.

Добрая парада
(*Guter Rat*)

Маеш ты сэрца і клёк – адно ці другое паказвай,
Разам як выкажаш іх, будзеш пракляты за ўсё.

Advocatus diaboli

Ненавіджу моцна тыранаў ці клерыкаў світу,
Генія ж – болей, які лезе да іх у хаўрус.

Дасканалыя
(Die Vortrefflichen)

О браты! дасканаласці вы нідзе не шукайце,
Слаўце лёс і калі праца ў вас валіцца з рук;
Як паперадзе голаў, то хвост і шлейф за ёй ідуць:
Век класічны ва ўсіх нашых паэтаў міне.

Апісальная паэзія
(*Die beschreibende Poesie*)

Вось жа, стаў Апалон газетных пісакаў богам,
Хто дакладна пра факты распіша – той служка яго.

Фальшывая папулярнасць
(Falsche Popularität)

Чалавеказнаўца! дзяцінне перад дзецьмі:
Тых, хто вышэй за сябе, дрэва шукае й дзіця.

*Дыятыма*¹

(*Diotima*)

Выпраў прыходам сваім, ты, што ўмела
ўлагодзіць стыхіі,

Ўцеха нябеснае музы, мне часу хаос,

Бітву кіпучую сціш лагоднымі гукамі неба,

Каб у смяротных грудзях часткі зліліся ў адно,

Каб у сабе чалавек адчуў зноў старую натуру –

Велічна, годна паўстаў з часу бурлівага зноў.

У прыгажосці жывой вярніся ў спрагнёныя сэрцы

Люду! Вярніся за стол гэты гасцінны ды ў храм!

Бо ў Дыятымы жыццё, нібы ў кветак пяшчотных

узімку:

Дух неўміручы, ды ўсё ж сонца шукае й яна.

А сонца духу зайшло – ярчэйшы свет і прыгажэйшы –

Ноччу зімовай адно сваркі мяцеліц чуваць.

---

¹ Гэтае імя грэцкай жрыцы, якое згадваў у сваіх дыялогах Платон, Гельдэрлін выкарыстоўваў як метафару платанічнага кахання ў зваротах да сваёй каханай Сюзэты Гантар. Сюзэта Гантар была жонкай гамбургскага банкіра, у доме якога Гельдэрлін працаваў у якасці хатняга настаўніка ў 1796–98 гг.

Народы сцішана драмалі...

(Die Völker schwiegen, schlummerten...)

Народы сцішана драмалі, й Лёсу
Уцямна стала: не спачылі, не, яны –
Тады прыйшоў няўмольны, вусцішны
Прыроды Сын, стары дух неспакою.
Ён быў нібы агонь, што тлее ў сэрцы
Зямлі, што, як плады з фруктовых дрэваў,
Старыя гарады скідае й горы
Знішчае, што дубы ды скалы трушчыць.

Кіпелі войскі морам успененым.
Як бог марскі ў кіпучым тым гармідары
Раз-пораз уладарыў пэўны дух вялікі.
Крыві на полі бітвы сям і там лілося шмат;
Людскія сілы і жаданні адгарэлі ўсе
На Месцы Ратным тым сурова-велічным,
Дзе ад блакітных Рэйна хваль да Тыбра
Нястрымна сеча віравала шмат гадоў
З парадкам дзікім са сваім ды норавам.
Магутны лёс сваю гуляў гульню
Ў той час з усім смяротным чалавецтвам.

...

Зноў табе ззяе золата пладоў,
Як зоркі ясныя ў халоднасці начной
Тых памаранчавых гаёў Італіі.

Эмпедокл
(*Empedokles*)

Жыцця шукаеш ты, і з глыбінь зямлі
Струменіць, ззяе боскі агонь табе, далёкіх
І ты, у жудасным памкненні,
Кідаешся ў жарало, у Этну.

Так перлы распускаліся ў віне
Царыцынае пыхі – на радасць ёй!
Паэце, ты сваё багацце
Хіба не ўкінуў бы ў пенны келіх?

Ты ж для мяне святы, як сіла зямлі,
Што прыняла, нябожчык-смяльчак, цябе!
Каб не любоў, што тут трымае,
Ў глыб я б падаўся ўслед за героем.

*Да Паркаў*¹
(*An die Parzen*)

Адно мне лета дайце, магутныя,
Адну хоць восень – каб я яшчэ спяваў,
І сэрца ўжо хай памірае,
Падсілкаванае спевам пекным.

Душа, што пры жыцці боскіх правоў сабе
Не здабыла, і ў царстве памерлых, не,
Не сцішыцца; калі ж святое,
Блізкае мне – адзін верш – удасца,

О ціша царства ценяў, прыходзь тады!
Я буду рады – хай да вышынь мяне
На струнах гране ўзняць не зможа,
Жыў я з багамі – й таго мне досыць.

---

¹ Багіні лёсу ў рымскай міфалогіі.

Да яе генія

(An ihren Genius)

Кветкі шлі ёй, плады, і не шкадуў іх пры гэтым,
Дух даброці; ёй дай вечную маладосць!
Яе ахіні мілатой – яна хай не ўбачыць,
Як ёй тут, афіянцы, цяжка й самотна жыць,
Перш чым у краі Даброці сяцёр яна ўсцешна прыме –
Тых, што ў Фідыеў век¹ з любасцю ўладай былі.

---

¹ Г. зн., у час высокай грэцкай класікі.

Перапрасіны

(Abbitte)

О святая! як часта парушаў я твой
Боскі спакой, жыцця патаемныя
Болі ты спазнавала
Раз за разам і праз мяне.

О забудзь і даруй! Я, нібы воблака,
Прэч ад месяца мірнага сыходжу. Ты ж
І прыгожа, і ціха
Ззяеш, зваблівае святло!

Некалі і цяпер
(Ehmals und jetzt)

Падлеткам кожнаму ранку быў я рад,
А вечарамі плакаў; я пастарэў –
З сумненняў дзень свой пачынаю,
Напрыканцы ж яго – святасць, яснасць.

Сцісласць

(Die Kürze)

«Дык чаму ты замоўк? ці даўнейшы твой спеў
Не пад густ больш табе? як ты быў юнаком,
У пару спадзяванняў,
Ён бясконца тады гучаў!»

Спеў як шчасце маё. Ці купанне ў зары
Будзе ў радасць табе? холадна на зямлі,
І начны птах табе ўжо
Дакучае і засціць зрок.

Усхваленне чалавека

(Menschenbeifall)

Ці ж не святое сэрца маё, поўнае жыцця,
Ад часу, калі я люблю? Чаму ж мяне
Вы не шануеце больш, хоць быў я
Дзічэйшым, пусцейшым, балбатлівейшым?

Ах! Натоўпу вядома, што цэніцца на кірмашы,
І раб паважае толькі тырана.
У Боскае вераць толькі
Тыя, хто гэткія самі.

Добрая вера
(Der gute Glaube)

Высненае жыццё! хворае ты, й маё
Сэрца ў стоме, ў слязах; страх тоіцца ўва мне.
Не, не, я не паверу
Ў смерць тваю, пакуль любіш ты.

Маладым паэтам
(An die jungen Dichter)

О, браты! дасканалімся мы ўсе, відаць,
У мастацтве, як падраслыя юнакі –
Аж да цішы прыўкраснай;
Будзьце ў злагадзе, як той грэк!

Да багоў, да людзей будзьце спагаднымі!
Сцюжу, шум прэч! Вучыце – не апісвайце!
А майстроў не бойцеся:
Райцеся з прыродай заўжды.

Крывадушныя паэты
(Die scheinheiligen Dichter)

Ханжы халодныя, пра багоў
Не вам казаць! што вам той Геліяс?
Іншым багам клёк ваш не верыць.
Мёртваму свету што за падзяка?..
Багі, сущешцеся! Аздоба – ваш спеў,
Хоць бы й з імёнаў вашых сышла душа,
Але ж патрэбна веліч Слова –
Маці-прырода! цябе ўшануем.

Заход сонца

(Sonnenuntergang)

Дык дзе ты? Так душу ап'яняе ўся
Твая мне асалода; якраз яе
Падслухаў я – як залатагучна
Спеў вечаровы сонечны хлопец

Выводзіць на ліры нябеснай сваёй.
Яму ўтуруюць лес і пагоркі ўсе.
Ды ўдаль ён да народаў годных
Зляцеў, што ўсё яго шануюць.

Сакрат і Алквіяд
(Sokrates und Alcibiades)

«О Сакрат святы, чаму ты ўшаноўваеш
Маладзёна гэтага? лепшага няма?
Чаму зрок твой прыкуты,
Як да тых багоў, да яго?»»

Хто глыбіні спазнаў, той найжывейшае
Любіць; маладосць цэніць узвышаную,
Часта мудрыя прагнуць
Прыгажосці – у старасці.

Ваніні¹

(*Vanini*)

Цябе клялі яны богаадступнікам?

Пракляўшы цябе і звязаўшы, яны

На вогнішча цябе папхнулі.

Што ж, чалавеча святы, з нябёсаў

У бляску не сышоў, каб грэшнікам

У голаў трапіць, буры не выклікаў,

Каб выдаліць ворагаў попел

Прэч з зямлі нашай, з радзімы?

А тая, што любіў ты, што прыняла

Цябе пры сконе, Маці-прырода, ўсё ж

Забыла справы людю – вораг

Твой, як і ты, супакой знайшоў тут.

---

¹ Італьянскі філосаф-пантэіст, які ў 1619 г. быў спалены як ерэтык за твор «Цудоўныя таямніцы прыроды».

Чалавек
(*Der Mensch*)

Дабро хто цэніць, той сабе не ўчыніць шкоды,
Карысны людзям, не сярод безабаронных,
Умее вартасць шанаваць жыцця заўсёды.
Да лепшага шлях торыць па сцяжынках бласлаўёных.

Гіперыёнава¹ песня лёсу
(*Hyperions Schicksalslied*)

Блукаеце вы ў святле
Па мяккай глебе, слаўныя геніі!
Лёгкіх зефіраў зьяне
Кратае вас –
Так, як струны свяшчэнныя –
Пальцы арфісткі.

Дыхаюць па-дзіцячаму
Ўсе істоты нябесныя;
Чысціня –
У цнатлівых пупышках:
Квецень вечна
Ў іхняй душы,
Позірк іх скіраваны,
Ціхі, лагодны
Ў вечную яснасць.

А наканавана ж
Нам без спачыну жыць;
Пакутліва людзі
Блукаюць і чэзнуць,

---

¹ Імя тытана са старагрэцкай міфалогіі і галоўнага героя ад-найменнага рамана Гельдэрліна.

Часта ўсяляпую,
Ў гэтым міжчассі,
Патокам імклівым,
Ад скалаў да скалаў
У бездані Адвечнасці.

***

(Da ich ein Knabe war...)

Калі быў я дзіцём,
Бог мяне ратаваў
Ад суду і ад крыку людскога.
Так бавіўся лёгка я
З кветачкамі ў гаі,
А са мною гуляўся
Ветрык з нябёс.

Як сэрцу была
Жаданай трава –
Як яна да цябе
З ласкай цягнула рукі!

Так сэрца цешыў і ты,
Бацька Геліяс! І, як Эндыміён,
Быў я каханкам
Поўні святое!

Адданыя мне
Багі-ўлюбёнцы!
Каб вам ведаць,
Як былі вы любыя мне!

Хоць тады я не клікаў
Вас імёнамі й вы
Так не клікалі мяне, як людзі
Знаёмыя клічуць.

Ды лепш я вас ведаў,
Чым хоць калі ведаў людзей;
Цішыню я ўспрымаў этэру,
А слоў людскіх не разумеў.

Я ж – сын мілагучча
Гаёў шапаткіх.
Любіць між красак
Я навучыўся.

У боскіх абдоймах вырас я.

Ахілес

(*Achill*)

Велічны сын багоў! Калі ты каханую страціў,
Выйшаў на бераг ты, плачучы ў хваляў паток,
З жалем твая душа імкнулася ў бездань святую,
Прагнула цішыні; там, дзе шумяць караблі,
Ў гроце марскім жыла багіня марская Фетыда,
Дбала пра хваль блакіт і бараніла цябе.
Маткай хлапцу была магутная тая багіня,
З любасцю немаўля тое ўскарміла між скал
Выспы тае сваёй; спеў гучаў яму хваляў магутных,
Гартавала купель, каб гадаваўся герой.
Маці, пачуўшы раз плач і модлы ўлюбёнага сына,
Паднялася са дна хмаркаю сумнаю ўверх,
Каб яго боль суняць у абдоймах сваіх пяшчотных.
Чуў ён голас, які дапамагчы абяцаў.

Сын багоў! Быў бы я такі, як ты, то нябесным
Мог даверыць бы я тайную скруху сваю.
Толькі ж так нельга мне – мушу ганьбу цярапець я,
нібыта

Я ніхто для тае, што так рыдала па мне.
О багі! Вам чуцён быў і ціхі стогн чалавека,
Да святога святла я ўсё цягнуўся душой,
Да цябе, о Зямля! да лясоў тваіх і рачулак;

Слаўны бацька Этэр, сэрца ў лагодзе маё,
Ў чысціні – ах, прашу: наталіце мае пакуты,
Каб зарана не змоўк голас юначай душы,
Каб, нябесныя, вам я аддзячыў пабожным спевам,
Перш чым сышоў бы я ў вечны прытулак тых дзён –
Вам аддзячыў бы я за былую юначую радасць
І з самотнай душой я далучыўся б да вас.

*Προς εαυτον*¹

Зведай мастацтва ў жыцці, жыццю
ў мастацтве наўчыся,
Ўгледзіш як след адно – ўбачыш другое тады.

---

¹ Самому сабе (грэцк.)

Сафокл
(*Sophokles*)

Многія марна хацелі выказаць радасць праз радасць –
Чую нарэшце яе, выказаную праз жаль.

Раззлаваны паэт
(Der zürnende Dichter)

Страшны паэт вам? Не! Як злуе ён шляхетна, словам
Забівае ён, ды жывіць ён думкі праз дух.

Жартаўлівыя
(*Die Scherzhaften*)

Гульні, жарты ўсё ў вас? сябры! *вам трэба?* я ў скрусе:
Востры хто на язык, распаччу ўзяты ў палон.

Корань усяго ліха
(Wurzel alles Übels)

Еднасьць – рэч боская, ды адкуль памкненне людское
Стацца Адзіным і мець толькі Адное ў жыцці?

Колісь багі між людзей вандравалі...

(Götter wandelten einst...)

Колісь багі між людзей вандравалі – й цудоўныя музы,
І малады Апалон, светлы, натхняльны, як ты;
Ты ж для мяне, як яны – калі б з неўміручых тых нехта
Ў свет мяне белы паслаў – крочу, а разам са мной –
Твар гераіні маёй, паўсюль, дзе цярплю я й ствараю
Нешта з любоўю, адной ёй абавязаны я.

Дай жа нам жыць, ты, з кім я пакутую, з кім я аддана
Сілы кладу свае ўсе, каб лепшы час надышоў.
Бо мы жывём! і няшмат гадоў праміне й будуць людзі
Ведаць пра нас абаіх – як геній будзе ў цане.
Скажуць: стварае сябе адно што любоўю самотнік,
Ведамы толькі багам іх патаемны той свет.
Хто жыве толькі зямным – той будзе прыняты зямлёю;
А да этэру ўгару рушыць, бліжэй да святла,
Той, хто з любоўю ўнутры існуе й, прасякнуты духам
Боскім, адольвае лёс ціхай надзеяй сваёй.

Наравістыя
(*Die Launischen*)

Чую толькі здалёк гранне струнаў і спеў,
Пасля ўсіх нараканняў – тут жа моўкне душа;
Бляск віна пурпуровы
Ператворыць зусім мяне!

Ў цені лесу, дзе сонца дня гарачага
Ззяе з-па-над лістоты дружалюбна мне,
Так спакойна мне, нават
Хоць бы і, злы й зняважаны,

Ў полі я заблукаў... Злы я, Прырода, ўсё
На тваіх песняроў! лёгка так уздыхаць
Ім, шчаслівым; як дзеці,
Спеставанья мацерай,

Змрочныя яны ды ўпартыя, як паны;
Ўсё блукаюць там, сям; раптам завабіць штось
Іх назад – тут жа пнуцца
Вымкнуць прэч, насупор табе.

Ты ж, іх любячы, шануеш мір у душы –
Пад уладу тваю йдуць яны з радасцю;
Цуглямі, Гаспадыня,
Іх, як трэба, скіроўваеш.

Смерць за Айчыну
(*Der Tod fürs Vaterland*)

Час бітвы ўжо! Нястрымнаю хваляю
Сцякаюць у цясніну там юнакі,
Дзе жвава ўгору злыдні рвуцца,
Верачы ў сілу ды зброю, толькі

Скрозь іх праходзяць душы юначыя:
Б'юцца цудоўна заўжды справядлівыя;
Ад іх патрыятычных спеваў
Зводзіць нягоднікам калені.

Вазьміце, вазьміце мяне ў шыхты свае,
Каб мне не ўмерці смерцю звычайнаю!
Не да душы мне марная смерць:
Лепей я лягу ў ахвярны курган.

Я за Айчыну сплысці крывёй хачу –
Так, за Айчыну! Станецца хай! Да вас,
О дарагія, я памкнуся,
Як паміраць і як жыць вучылі!

Як часта я вас тут бачыць хацеў,
Герояў і паэтаў прадаўніх дзён!
Цяпер вось чужака вітайце
Нікчэмнага: мы ж браты на свеце;

І вестуны з узгор'яў сыходзяць: мы
Трыумф зазналі! Жыві, наш край!
Палеглых не лічы, Айчына!
Лішніх не страціла ты, напэўна.

Дух часу
(*Der Zeitgeist*)

Даўно ўжо ты ўладарыш нада мной,
Ты, што жывеш у хмарах змрочных, ты, часу бог!
Навокал дзіка так і страшна:
Ўсё абрынаецца, куды ні гляну.

Ах! Я, як хлопчык, долу ўсё гляджу,
Шукаю схову ў шчыліне хоць якой:
Ад сакрушальніка хацеў бы,
Нібы вар'ят, хоць дзе схавацца.

Дай, Ойча, мне спаткаць цябе наўпрост
Паглядам! Гэта ж ты прамянём сваім
З мяне дух выклікаў, цудоўна
Ўсё ж мне вярнуў жыццё ты, мой Ойча!

Святую сілу даюць вербалозы нам,
Смяротных рады ў цёплым паветры вітаць,
Калі яны ў гаях гуляюць,
Бог-весьялун; але ты, Усёмагутны,

Ад сну абуджаеш юных душ чысціню,
Старых навукай цешыш; благі канец
Благому будзе, як ухопіш,
Ты, сакрушальнік, яго намёртва.

Вечаровая фантазія

(Abendphantasie)

Спакойна перад хацінай сваёю ў цяні
Сядзіць араты: лагодна дыміць агмень.
Звон вечаровы гасцінна вандроўніку
Звоніць у вёсцы мірнай.

Баркасы вяртаюцца ў гавань сваю,
У гарадах далёкіх рух кірмашоў
Сціх заклапочаны, жвавы. У ціхай альтанцы
Добрых сяброў на стала чакае вячэра.

Куды ж я імкнуся? Смяротныя ўсе
Працай, заробкам жывуць і добра адпачываюць
Пасля штодзённых высілкаў. Чаму ж засела
Стрэмка адно ў маім сэрцы?

У вечаровым небе буе вясна,
Безліч ружаў цвіце, і свет залаты
Нібы спакойны зусім. О, мяне вазьміце
З сабой, аблакі пурпуровыя!

Хай у святле і ветры пакуты, любоў
Мае развеюцца. Ды ўжо ўцякае дзіва прэч,
Нібы спалохаўшыся маіх вар'яцкіх просьбаў.
Наўкол сцямнела. Пад небам я зноў самотны.

Прыйдзі, нарэшце, салодкі сум! Зашмат
Жадае сэрца, ды ўрэшце ты, летуценнае
Юнацтва, у нас адгарыш-адпаласяш –
Мірнаю, светлаю будзе старасць.

Раніцай

(Des Morgens)

Муроґ зраселы ззяе; бяжыць ручай
Абуджаны; схіляе голаў бук,
Гайдаючы; ў яго лістоце
Пошум, мігценне; ўзносіцца ўгору

Да шэрых аблокаў чырванню полымя
Ўзлятае ціхім прадвеснікам раніцы.
І, як прыбой каля ўзбярэжжа,
Ўверх уздымаецца валам порсткім.

Прыйдзі ж, прыйдзі нарэшце, дзень залаты,
І не спяшайся ў неба высока прэч!
Бо шчыра, даверліва мой позірк,
Радасны! так да цябе імкнецца,

Пакуль глядзіш ты молада, прыгажун,
І пыхі, й гордасці не набраўшыся;
Ды ты спяшаешся, вандроўнік
Боскі, а я ж мог бы быць і побач!

Паблажліва ўсміхаешся ты ў мой бок:
Спаборнік нейкі тут! Лепш дабраславі
Мой высілак зямны й хай будзе
Зараз без клопату шлях мой ціхі.

Гайдэльберг
(Heidelberg)

Любы ты мне здаўна, дам я імя табе
Мацеры і складу свой бясхітрасны спеў,
Бо з гарадоў, што бачыў,
Самы гожа, напэўна ж, ты.

Быццам птушка лясоў над вершалінамі,
Распасцёрся ён над ракой зіхоткаю –
Мост магутны і лёгкі,
Ў гамане тых павозак, людзей...

Як дарунак багоў, ён прыкоўваў мяне
Да маста, паўз які я праходзіў не раз.
Моцна вабіла ў горы
Далеч, бачаная адтуль.

А паток малады вабіў да роўнядзі,
Сумна-радасны, як сэрца захоплена
Хоча ўмерці ў любові,
Ўпаўшы ў часу быстры паток.

Ты крыніцы яму, што ўцякае прэч,
Халадок падарыў, і берагі яму
Ўслед яму, а іх любы
Вобраз там у хвалях трымціць.

Толькі цяжка навіс па-над далінаю
Сведка лёсу, замак расколаты
Гневам бураў дарэшты;
Ды ліло сонца вечнае

На выяву святло – даўняга волата –
А навокал буяў зелянінаю плюшч,
І лясы дружалюбна
Над тым замкам шумелі ўвесь час.

Квет з кустоў ападаў радасна проста ў дол,
Дзе па ўзгорках твае ўсцешна пакояцца
Вуліцы ды завулкі
Ў пахкім водары пекных садоў.

Багі

(Die Götter)

Этэр бязгучны! Ё болю маю душу
Трымаеш ты, і сэрца маё ўзлаванае
Да мужнасці тваім праменнем,
Геліяс! узвышаецца часта.

О богі добрыя! хто вас не спазнаў,
Гаротны; ё злосным сэрцы яго – разлад,
І змрочны свет яму, й ні радасць,
Ні нават спеў яго не натхняе.

А вы адны, з маладосцю вечнаю,
У сэрцах, што вас любяць, дзіцячы дух
Гадуеце – ё бяспуцці, ё ліху
Генію вы дасце ратунак.

Жыццёвая дарога (*Lebenslauf*)

Большага й ты б хацеў, толькі ўсіх нас любоў
Прыгнятае, яшчэ болей пакуты гнуць.
Ды жыццёвае кола
Ўсё ж існуе не проста так.

Долу або ўгару! хіба ў начы святой
Дзе прырода думае пра будучы дзень,
Не пануе над лёсу
Прорвай мера або закон?

Ведаю ўсё, бо ніколі, нябесныя
Ўсётрымальнікі, смяротным што роўныя,
Тым, што ведаў я, шляхам
Не вялі мяне так наўпрост.

Трэба звездаць усё, кажуць нябесныя,
Чалавеку, каб ён за ўрокі ўдзячны быў
Цяміў, чым ёсць свабода,
Выбіраць мог уласны шлях.

Сярэдзіна жыцця
(Hälfte des Lebens)

Хіліцца ў ружах дзікіх,
З жоўтымі грушкамі разам,
Нізка зямля ў ваду.
Вы, лебедзі-птушкі,
П'яныя ад пацалункаў,
Зграбную, святую,
Схіляеце галовы.

Ах, дзе я зімовай парой
Кветкі знайду? О, дзе
Сонечнае святло,
Зямлі нашай цені?
Муры наўкол стаяць
Халодна, маўкліва: ў ветры
Скрыгоча флюгер.

На смерць дзіцяці
(Auf den Tod eines Kindes)

Дзіця заўжды глядзіцца гожа:
Як Божая выява, можа.
Ў ім – цішыня, супакаенне,
Анёлам вечным на ўсхваленне.

Не ўсе дні...

(Nicht alle Tage...)

Не ўсе дні лічыць найлепшымі той,
Хто ўцехі ўзгадае той пары, калі
Ён мілы быў сябрам, а людзі
Атульвалі хлопца прыязнай апекай.

ЗМЕСТ

Кнігі Часін.....	5
Зласлівая туга.....	12
Да Гонару.....	14
Калісьці й цяпер.....	15
Да Цішыні.....	17
Маё акрыянне.....	19
Дубы.....	21
Да Этэра.....	22
Добрая парада.....	25
Advocatus diaboli.....	26
Дасканалыя.....	27
Апісальная паэзія.....	28
Фальшывая папулярнасць.....	29
Дыятыма.....	30
Народы сцішана драмалі.....	31
Эмпедокл.....	32
Да Паркаў.....	33
Да яе генія.....	34
Перапросіны.....	35
Некалі і цяпер.....	36
Сцісласць.....	37
Усхваленне чалавека.....	38
Добрая вера.....	39
Маладым паэтам.....	40

Кривадушныя паэты	41
Заход сонца	42
Сакрат і Алквіяда	43
Ваніні	44
Чалавек	45
Гіперыёнава песня лёсу	46
*** <i>Калі быў я дзіцём...</i>	48
Ахілес	50
Προς εαυτον	52
Сафокл	53
Раззлаваны паэт	54
Жартаўлівыя	55
Корань усяго ліха	56
Колісь багі між людзей вандравалі	57
Наравістыя	58
Смерць за Айчыну	59
Дух часу	61
Вечаровая фантазія	62
Раніцай	64
Гайдэльберг	65
Багі	67
Жыццёвая дарога	68
Сярэдзіна жыцця	69
На смерць дзіцяці	70
Не ўсе дні	71

Гельдэрлін, Ф.

Г32 Выбраныя вершы / Фрыдрых Гельдэрлін ; пер.
з нямецкай Лявона Баршчэўскага. — Мінск : Выдавец
Зміцер Колас, 2016. — 76 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7164-27-1.

Не зразуметы і належным чынам не ацэнены сучаснікамі
нямецкі паэт Ёган Крысціян Фрыдрых Гельдэрлін (1770–
1843) быў асобай унікальнага светаадчування, творчасць
якой моцна паўплывала на паэзію XX стагоддзя.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.112.2-1

ББК 84(4Нем)-5